

PAPER DETAILS

TITLE: RUSYA-UKRAYNA SAVASI BAGLAMINDA ALMANYA'NIN ENERJİ POLİTİKASININ
KLASİK REALİST BAKİS AÇISIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ

AUTHORS: Dervis Fikret Ünal

PAGES: 101-114

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4434923>

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI BAĞLAMINDA ALMANYA’NIN ENERJİ POLİTİKASININ KLASİK REALİST BAKIŞ AÇISIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Dr. Derviş Fikret ÜNAL²

ÖZET

Rusya’nın 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna’ya karşı başlattığı “özel operasyon” Almanya’nın enerji politikasını derinden etkilemiştir. Rusya ve Ukrayna arasında yaşanan savaş, Alman liderler tarafından bir süredir Rusya’ya yönelik olarak uygulanan ticaret yoluyla değişim (Wandel durch Handel) politikasının Rusya’yı ulusal çıkarlarından vazgeçiremediği ve nihayetinde bölgede savaş önleyemediği fikrini güçlendirmiştir. Bu bağlamda, Almanya’yı yönettiği 16 yıl boyunca söz konusu politikanın önde gelen uygulayıcılarından biri olan Şansölye Angela Merkel (2005-2021) de eleştirilerin odağında yer almıştır.

Merkel’in ardından, Olaf Scholz’un liderliğinde, Almanya Sosyal Demokrat Partisi, Yeşiller Partisi ve Hür Demokrat Parti tarafından kurulan “trafik lambası koalisyonu” (Ampelkoalition), iktidarı devralmasından sadece üç ay sonra başlayan savaşın getirdiği zorlu koşullarla karşı karşıya kalmıştır. Bu kapsamda, klasik realizmin, birbirinden farklı ideolojik tercihlere ve siyasi eğilimlere sahip partilerden oluşan koalisyonun, partilerüstü ve çıkarlara dayalı bir anlayışla uygulamakta olduğu enerji politikasını anlamada uygun bir teorik çerçeve sunduğu değerlendirilmektedir. Bu çalışmada, savaşın başlamasından bu yana geçen sürede Federal Hükümet’in enerji arzı güvenliğini sağlamaya yönelik atmakta olduğu adımlar incelenerek, Almanya’nın enerji politikası klasik realist bakış açısıyla irdelenmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Almanya, Rusya, Enerji, Klasik Realizm, Ulusal Çıkar, Dış Politika

¹ Bu Makale 23-25 Kasım 2024 tarihleri arasında düzenlenmiş olan ASEAD 14. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu’nda sunulan bildiriden geliştirilmiştir.

² T.C. Dışişleri Bakanlığı, Diplomasi Akademisi Başkanlığı. ORCID: 0000-0002-9565-7747, unaldervis@gmail.com

EVALUATION OF GERMANY'S ENERGY POLICY WITH A CLASSICAL REALIST PERSPECTIVE IN THE CONTEXT OF THE RUSSIA-UKRAINE WAR

ABSTRACT

The “special operation” initiated by Russia against Ukraine on 24 February 2022 has had a significant impact on Germany’s energy policy. The war between Russia and Ukraine has served to reinforce the notion that the policy of change through trade (Wandel durch Handel) that German leaders have been pursuing towards Russia for some time has failed to dissuade Russia from pursuing its national interests and ultimately to prevent war in the region. In this vein, Chancellor Angela Merkel (2005-2021), who was one of the leading implementers of this policy during her 16 years in office, has also been the focus of criticism.

The coalition government, formed by the German Social Democratic Party, the Green Party and the Free Democratic Party under the leadership of Olaf Scholz, was faced with significant challenges due to the ongoing war, which had begun just three months after the coalition came to power. In this context, it is proposed that classical realism provides an appropriate theoretical framework for understanding the energy policy implemented by the coalition of parties with different ideological preferences and political tendencies, adopting a supra-partisan and interest-based approach. This study analyses Germany’s energy policy from a classical realist perspective, examining the steps taken by the Federal Government to ensure the security of energy supply since the beginning of the war.

Keywords: Germany, Russia, Energy, Classical Realism, National Interest, Foreign Policy

GİRİŞ

Soğuk Savaş döneminde, Almanya Federal Cumhuriyeti ve Sovyetler Birliği farklı ideolojik temeller üzerinde kurulu olmalarına rağmen güçlü ticari bağlara sahipti. Soğuk Savaş’ın son safhasına girildiğinde, 1980’li yılların sonlarında Almanya, Sovyetler Birliği’nin en önemli Batılı ticaret ortağı konumuna erişmişti. Sovyetler Birliği, Alman sanayisinin ihtiyaç duyduğu doğal gaz başta olmak üzere çeşitli enerji kaynaklarına sahip bulunmakla birlikte, enerji altyapısını ve endüstrisini geliştirmek için teknolojik ve finansal desteğe gereksinim duymaktaydı. “Boru hattı için gaz” angajmanı iki ülke bakımından da fonksiyoneldi. Bu angajman doğrultusunda, Almanya Sovyetlerden doğal gaz satın alarak Ortadoğu’dan ithal ettiği petrole olan bağımlılığını azaltma yoluna gitmiş; Sovyetler ise Alman çelik ve mühendislik firmalarının desteğiyle Batı Sibirya’daki doğal gaz rezervlerini çıkarma imkânı bulmuştur. 1973 yılında dünya ekonomilerini derinden sarsan enerji krizi Almanya’nın Sovyet enerji kaynaklarına yönelmesinde oldukça etkili olmuştur (Gross, 2023: 135-136). Sovyetler Birliği’nden Almanya’ya yapılan doğal gaz sevkiyatı 1973 yılında sadece 1,1 milyar metreküp iken, Sovyetlerin dağılmasından birkaç yıl sonra, 1993 yılında 25,7 milyar metreküpe ulaşmıştır (Sullivan, Deutsche Welle, 2022).

Soğuk Savaş sonrası dönemde Rusya'nın ekonomik liberalizasyon sürecini hızlandırması Batı dünyasıyla enerji ticaretine de olumlu yansımıştır. Bu kapsamda, Almanya ve Rusya arasında hayata geçirilen Kuzey Akım Projesi enerji alanındaki ilişkilerde bir sıçrama noktası olmuştur. Anılan proje, St. Petersburg'un kuzeybatısındaki Vyborg'dan Baltık Denizi üzerinden Almanya'nın Polonya sınırı yakınlarında yer alan Greifswald'a kadar uzanan 1.224 km uzunluğundaki boru hattının inşasını içermiştir. Projeye ilişkin anlaşma, dönemin Şansölyesi ve Almanya Sosyal Demokrat Partisi (SPD) lideri Gerhard Schröder'in 2005 yılındaki genel seçimleri Angela Merkel liderliğindeki Hristiyan Demokrat Birlik (CDU) Partisi'ne kaybetmesinden kısa bir süre önce imzalanmıştır. Anlaşmanın imzalanmasından birkaç hafta sonra yeni Şansölye Merkel iktidarı devralmıştır. Aktif siyaset sahnesinden çekilen Schröder'in Rus devlet enerji şirketi Gazprom'a ait olan Rus-Alman şirketi Nord Stream AG'nin denetim kurulu başkanı olması ise kamuoyunda yankı uyandırmıştır. Bu atmosferde inşasına başlanan Kuzey Akım Projesi yaklaşık altı yıl sonra tamamlanarak, 8 Kasım 2011 tarihinde Şansölye Merkel ve dönemin Rusya Devlet Başkanı Dmitry Medvedev'in de katıldığı törenle hizmete girmiştir.

Federal Meclis, ilk projenin tamamlanmasından kısa bir süre önce, bu defa Kuzey Akımı II projesini onaylamıştır. Dönemin resmi makamlarının görüşü, genişletilmiş projenin Almanya'nın güvenliği bakımından bir tehdit yaratmadığı, aksine Rusya'yla karşılıklı bağımlılık yaratarak bu ülkeyi Batı eksenine daha fazla yaklaştıracak yönündeydi. Benzer şekilde Alman iş dünyası da Kuzey Akımı II projesine destek vermiştir. Proje bağlamında, farklı siyasi partilere mensup Doğu Alman Eyaletlerinin liderlerinin Rusya'yla ikili ilişkilerin geliştirilmesini savunması özellikle not edilmelidir (Kampfner, 2020: 140-141 ve 144). Doğu Almanya'nın bir zamanlar Sovyet Birliği'nin kontrolünde olmasının bunda etkili olduğu düşünülmektedir. Bu durum, kimi akademisyen ve analistlere göre, Almanya'yı zamanla Rus doğal gazına bağımlı kılmış ve Rusya tarafından 2000'li yıllardan bu yana Almanya'ya karşı siyasi bir koz olarak kullanılmıştır (Özgüven, 2023: 237).

Kuzey Akımı II projesi kapsamında, Vyborg-Greifswald güzergahında inşa edilen boru hattının yapım süreci, Rusya'nın 2014 yılında Kırım'ı ilhakına rağmen, kesintiye uğramadan devam etmiş ve boru hattı Eylül 2021'de tamamlanmıştır. Bununla birlikte, projenin ruhsatlandırma (sertifikasyon) çalışmaları sürerken, Rusya'nın önce ayrılıkçı sözde Donetsk Halk Cumhuriyeti ve Luhansk Halk Cumhuriyeti'ni tanımasının, sonra Ukrayna'ya saldırmasının ardından, bu süreç Olaf Scholz Hükümeti tarafından 23 Şubat 2023 tarihinde durdurulmuştur. Başka bir ifadeyle, sertifikasyon süreci savaşın başlamasından bir yıl sonra kesintiye uğramıştır.

Bu noktada, ABD yönetiminin, projenin durdurulmasına yönelik olarak bir süredir Almanya üzerinde uyguladığı baskı da önemli bir rol oynamıştır. Rusya-Ukrayna savaşından birkaç gün önce, Şansölye Scholz'un 22 Şubat 2022 tarihinde Washington D.C.'yi ziyareti kapsamında Başkan Joe Biden ile yaptığı ortak basın toplantısında, Biden'ın projeye ilişkin açıklaması bu baskıyı kamuoyuna daha açık hale getirmiştir.

Başkan Biden, “Eğer Rusya [Ukrayna’yı] işgal ederse -bu tankların ya da birliklerin Ukrayna sınırını tekrar geçmesi anlamına gelir- o zaman Kuzey Akım II artık olmayacaktır. [Biz] buna bir son vereceğiz” demiştir (Beyaz Saray, 2022). Biden’ın, Şansölye Scholz’a aksi yönde veya esnek bir söylemde bulunma imkânı bırakmadan projenin sonlanacağını vurgulaması dikkat çekmiştir. Basın toplantısından iki gün sonra savaşın başlaması sonucunda, Kuzey Akım I boru hattından doğal gaz akışı durdurulmuş ve Kuzey Akım II boru hattı bitmesine karşın devreye girmemiştir. Bahse konu gelişmeler, koronavirüs salgınının olumsuz ekonomik etkilerini atlatmaya çalışan Almanya’da bu kez başka bir krizin, enerji krizinin, zirve yapmasına neden olmuştur.

1970’lerden bu yana, Almanya ve Sovyetler Birliği arasındaki Moskova Antlaşması ve doğal gaz boru hattı iş birliğinden bu yana, Almanya tarafından Rusya’ya yönelik ticaret yoluyla değişim (Wandel durch Handel) politikası uygulanmıştır. Bu politikanın Rus ekonomisinin yapısal dönüşümünde ve piyasalarla entegrasyonunda ve demokratikleşme sürecinde önemli bir rol oynadığı değerlendirilmektedir. Herfried Münkler’e göre, bu dönemde Rusya’nın siyasi eliti Avrupa’daki yeni güç dengesine ilk uyum sağlayanlar arasında yer almış ve Rusya’nın ağırlığı, siyasi bakımdan örgütlenen Avrupa’nın yeni merkezi olan Almanya’nın konumuna büyük fayda sağlamıştır (Münkler, 2015: 153). Nitekim Almanya’nın 3 Ekim 1990 tarihinde yeniden birleşmesinde Sovyet liderliğinin rolünün farkında olan Alman karar alıcılar, iki ülke arasındaki iyi ilişkileri sürdürerek Alman ekonomisinin düşük enerji fiyatlarından yararlanmasını sağlamıştır (Ermağan, 2024: 81). Ancak, Rusya’nın Ukrayna saldırısıyla birlikte, Almanya-Rusya arasındaki ikili ilişkilerde yakınlaşma tersine dönmeye başlamıştır. Savaşın getirdiği yeni koşullar nedeniyle güvenlik ve savunma politikalarını kapsamlı şekilde gözden geçirmek durumunda kalan Almanya enerji alanında da dramatik adımlar atmaya başlamıştır. Ulusal çıkarlarını Batı’yla birlikte hareket etmekte gören Scholz Hükümeti bu süreçte Ukrayna’ya destek vermiş, Rusya’ya karşı uygulanan yaptırımlara katılmış ve bu ülkeden ithal ettiği enerji miktarını önemli ölçüde azaltmıştır. Bu noktada, klasik realist teori tarafından sunulan temel argümanların, savaşın etkisinde yeniden şekillenen Almanya’nın enerji politikasının daha iyi anlaşılmasına imkân tanıyabileceği düşünülmektedir.

KLASİK REALİZMİN TEMEL VARSAYIMLARI

Realizm ve liberalizm (idealizm), uluslararası ilişkiler disiplininde sistemi, sistemin işleyişini ve aktörlerin bu sistemdeki rollerini açıklamada iki temel teori olarak kabul edilmektedir. Felsefi-siyasi kökleri Antik Yunan dönemine, hatta daha da öncesine dayandığı varsayılan klasik realizm, Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) sonrasında öne çıkan idealizmin İkinci Dünya Savaşı’nın (1939-1945) başlaması sonucunda popülaritesini yitirmesiyle birlikte, yeniden ağırlık kazanmıştır. Realizm, Soğuk Savaş dönemini domine eden başlıca teori olmuştur. Bunda, ABD-SSCB rekabeti ekseninde iki kutuplu sistemde çıkar, rekabet, çatışma, savaş ve ittifak gibi kavramların ve realizmin söz konusu kavramlara getirdiği açıklamaların ön plana çıkması da önemli rol oynamıştır (Karabulut, 2022: 51-52).

Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından Francis Fukuyama gibi düşünürler liberalizmin zaferini ve "tarihin sonunu" ilan etmiş (Fukuyama, 2006: 45 ve 64) olsalar da iki kutuplu uluslararası sistemin nihayete ermesini müteakip yaşanan ABD-İrak savaşları, Yugoslavya'nın parçalanması, 11 Eylül saldırıları, Rusya-Gürcistan savaşı, Arap Baharı, Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ve Ukrayna'yla savaşı gibi bölgesel ve küresel gelişmeler realizm tarafından öne sürülen argümanları yeniden gündeme taşımıştır. Son olarak, Ortadoğu'da cereyan eden çatışma ve saldırıları da bu kapsamda değerlendirmek mümkündür.

Realistlere göre, Thucydides, Niccolò Machiavelli, Thomas Hobbes ve Jean-Jacques Rousseau gibi düşünürler antik realist düşünce geleneğinin bir parçası olarak görülmektedir. Realizm ile tanımlanan üç temel unsur -devletçilik, hayatta kalma ve kendi başının çaresine bakma- Thucydides gibi klasik realistlerin çalışmalarında da mevcuttur. Realistler bakımından, Vestfalya Barış Antlaşması'ndan (1648) bu yana egemen devlet, uluslararası siyasetin temel aktörüdür. Devletçilik, devletin halkın ortak çıkarlarının meşru temsilcisi olarak kabul edildiği, dolayısıyla meşru güç kullanım hakkına sahip bir kavramdır. Devlet sınırlarının dışında, devlet otoritesinin üzerinde merkezi bir otoritenin bulunmadığı bir anarşi hali mevcuttur. Bu bağlamda, iç ve dış siyaset arasında keskin bir ayrım bulunduğu iddia edilmektedir. Bununla birlikte, Hans Morgenthau uluslararası siyasetin de tüm siyasetler gibi bir güç mücadelesi olduğunu ileri sürmektedir. Öte yandan, realistlere göre, tüm devletlerin temel ulusal çıkarı hayatta kalmaktır. Gücün maksimizasyonuna benzer şekilde, ulusal çıkarın korunması da altın kural olarak görülmektedir (Dunne ve Schmidt, 2014: 180-182).

20. yüzyıla gelindiğinde iki teorisyen klasik realizmin sistematüğinde önemli yer edinmiştir. İdealizme yönelttiği eleştirilerle klasik realizmin doğuşuna katkıda bulunan Edward H. Carr, "The Twenty Years' Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations" başlıklı kitabını 1939 yılında Avrupa'daki savaşın gölgesinde tamamlamıştır. Adıgeçen çalışmada Carr, 1919 yılında imzalanan Versay Antlaşması'nın üzerinden 20 yıl geçmeden yeni bir savaşın çıkmasını hayretle karşıladığını belirterek, idealist yaklaşımı şiddetle eleştirmiştir (Arı, 2021: 87). Diğer taraftan, 20. yüzyıl klasik realizminin kurucusu olarak kabul edilen Morgenthau da 1948 yılında basılan "Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace" adlı eserinde, realist yaklaşımın ve siyasal gerçekliğin altı ilkesi üzerinde durmaktadır. Morgenthau'ya göre, bu ilkeler ana hatlarıyla şu şekilde özetlenebilir: 1) Politika, insan doğasından türetilen nesnel yasalar tarafından yönetilmektedir. 2) Uluslararası politikada siyasal gerçekçiliğin hareket noktasını güç olarak tanımlanan çıkar kavramı teşkil etmektedir. 3) Çıkar fikri aslında politikanın özüdür ve zaman ve mekân koşullarından etkilenmez. 4) Evrensel ahlaki ilkeler devletlerin eylemlerine uygulanmaz. 5) Siyasi gerçekçilik, bir devletin siyasal eylemlerini evrensel ahlaki prensiplerle ölçmemektedir. 6) Siyasal gerçekçilik ve diğer düşünce okulları arasındaki fark gerçek ve derindir. Siyasal eylemler siyasal kriterlerle değerlendirilmelidir. Siyasal alan da başlı başına bağımsızdır (Morgenthau, 1985: 4-17; Arı, 2021: 90-92).

Bu kapsamda, insan doğası uluslararası politikanın mecburen güç siyaseti olduğunu açıklamaktadır. Rekabet, korku ve savaş gibi uluslararası politikanın esas özellikleri insan doğasıyla açıklanabilir (Dunne ve Schmidt, 2014: 185). Uluslararası politikanın analiz ünitesi olan ulus-devletler sistemin temel aktörleridir. Devlet üniter bir yapıdadır ve çıkarlarını maksimize etmeye çalışan rasyonel bir aktördür. Yüksek politika olarak nitelenen ulusal güvenlik meseleleri öncelikli konular olarak değerlendirilmektedir (Örmeci, 2014).

Bu arka planda, uluslararası politikanın temel aktörlerinden biri olan Alman devleti de çıkarlarını gözetmek durumundadır. Rusya-Ukrayna savaşı Alman devleti bakımından başlı başına ulusal güvenlik meselesi olarak öne çıkmaktadır. Bu bakış açısına göre, anılan savaş Almanya'nın yüksek politika formasyonu ve uygulamasıyla doğrudan ilgilidir. Bunda günümüz Rusya'sının uluslararası politikada sert gücün önemini halen koruduğunu göstermesi belirleyici bir rol oynamaktadır. Rusya'nın sırasıyla Gürcistan ve Ukrayna'da salt sert gücüyle giriştiği askeri operasyonlarda ABD ve AB'yi çaresiz bırakan da Rusya'nın sahip olduğu sert güç unsurlarıdır (Karabulut, 2022: 61). Benzer şekilde, Almanya'nın sahip olduğu ekonomik güçle orantılı yumuşak güç unsurlarının Rusya'yı askeri sahada durdurmakta yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır. Savaş bağlamında, enerji alanında yaşanan gelişmeler de Almanya'nın ulusal çıkarları üzerinde oldukça etkilidir. Bu noktada, güvenlik ve enerji konularını birlikte ele alan Almanya'nın sahip olduğu güç kapasitesi uluslararası sistem içindeki yerini ve hareketlerini belirlemede önemli bir faktördür. Almanya'nın, ABD başta olmak üzere Batılı müttefikleriyle birlikte Ukrayna'ya destek vererek Rusya'yı sahada dengelemeye çalışması, realizmin uluslararası politikada gücünü fazla arttıran ve sistemi tehdit eden devletlere karşı diğer devletlerin ittifak tesis ederek güç dengesi oluşturduğuna ilişkin argümanına (Keyik ve Erol, 2019: 12) örnek teşkil etmektedir. Almanya'nın yeniden tanımlanan enerji politikalarındaki öncelikleri de bu denge arayışından etkilenmektedir.

KLASİK REALİZM PERSPEKTİFİNDEN ALMANYA'NIN ENERJİ POLİTİKASI

Rusya-Ukrayna savaşının başlamasıyla, enerji ve enerji tedarikinin güvenliği konusu bir ulusal güvenlik meselesi olarak görülmüştür. Scholz Hükümeti farklı ideolojik tercih ve eğilimlere sahip partilerinden oluşmakla birlikte, hükümet mensupları meseleyi partilerüstü bir anlayışla ele almıştır. Savaşın başlamasından sonra, 2022 yılında sırasıyla Saarland, Schleswig-Holstein, Kuzey Ren-Vestfalya ve Aşağı Saksonya Eyaletlerinde düzenlenen seçimler öncesinde yapılan kampanyalar sırasında, koalisyon partileri tarafından enerji meselelerine dair farklı yaklaşım ve görüşler beyan edilebilmesine karşın, nihayetinde koalisyon birlikteliği korunarak enerji politikalarında yeknesaklık sağlanabilmiştir.

Koalisyonun oluşumunda, Şansölye Yardımcısı Robert Habeck'in aynı zamanda enerji konularından da sorumlu Federal Ekonomi ve İklim Değişikliği Bakanlığı görevini üstlenmesi ve 2021 genel seçimlerinde Şansölye adayı olan Annalena Baerbock'un da Federal Dışişleri Bakanlığı görevini devralması Yeşiller Partisi'nin enerji konularına bakışını ayrıca önemli kılmıştır.

Koalisyonu kuran sözleşmeye göre, Yeşiller Partisi'nin de etkisiyle, sosyal-ekolojik bir serbest piyasa için gerekli makas değişikliğine gidilmekte ve geleceğe yönelik yatırımların yapılacağı bir 10 yıllık dönem başlatılmaktadır. Ayrıca, Almanya'nın ihtiyacının temininde yenilebilir enerji kaynaklarından üretilen elektriğin oranının artırılması (2030 yılında yüzde 65 olması planlanan oranın bu defa yüzde 80'e çıkarılması öngörülmektedir), rüzgar ve güneş enerjisi ağının geliştirilmesi, 2030'a kadar tüm otomobillerin yüzde 15'inin tamamen elektrikle çalışan otomobiller olması ve 2035 yılından itibaren sadece karbon nötr araçlara ruhsat verilmesi, bu gibi dönüşümlerin finanse edilmesi amacıyla kamu bankası Yeniden İnşa Kredi Kurumu'nun (KfW) bir inovasyon ve yatırım ajansına dönüştürülmesi hedeflenmiştir (Deutschland.de, 2021). Söz konusu hedeflerin, Rusya'nın Ukrayna'ya saldırmasından sadece üç ay önce belirlenmesi, Almanya'nın aynı zamanda enerji güvenliği alanındaki önceliklerini saptayan bir yol haritası sunması bakımından da önemlidir. Bu yönüyle koalisyon sözleşmesi, ülkenin enerji konularındaki ulusal çıkarlarının hükümet ortaklarının mutabakatıyla ortaya konulmasına da imkân tanımıştır.

Bununla birlikte, bahse konu yol haritası, savaşın ilk aşamalarında Almanya'nın Rusya'dan ithal ettiği enerji kaynaklarını ivedilikle ikame etme zorunluluğunu ortadan kaldırmakta yetersiz kalmıştır. Koalisyon sözleşmesi, esasen hükümetin görev süresinin (2021-2025) ötesine geçerek 2030 ve 2035 yıllarına yönelik uzun vadeli hedefleri içermiştir. Oysa, Alman sanayisinin ihtiyaçları çok daha hızlı adımlar atılmasını gerekli kılmıştır. Almanya'nın ABD ve Batı dünyasıyla birlikte Rusya'ya karşı uyguladığı yaptırımlar ve Rusya'nın özellikle enerji alanındaki karşı adımları Alman vatandaşlarının ve sanayi kuruluşlarının enerji gereksinimlerine yönelik kaygılarını artırmıştır. Klasik realist anlatıya göre, Almanya'nın savaşla birlikte Avrupa kıtasında yeniden önem kazanan askeri güç unsuru doğrultusunda uluslararası konumunun belirlendiği düşünüldüğünde, ulusal çıkarlarının hayata geçirilmesinde ABD başta olmak üzere Batı dünyasıyla birlikte hareket ettiği görülmektedir. Ülkede yaşanan enerji krizi göz önüne alındığında, çevre ve iklim değişikliği konularına önem atfeden ve askeri konulara genellikle mesafeli tutumuyla bilinen Yeşiller Partisi'nin de Realpolitik'e taviz verme baskısıyla karşı karşıya kaldığı görülmüştür. Hükümet, koalisyon sözleşmesine rağmen, savaş müteakip yaşanan gelişmelerden dolayı, nükleer enerji santrallerinin işletilmesinin devamını yeniden gündemine almış ve kömür madenleri tekrar önem kazanmıştır.

Atılacak adımlara ilişkin tartışmaların yapıldığı sırada, koalisyonun liberal ortağı Hür Demokrat Parti (FDP) tarafından yapılan bir açıklamada, partinin Federal Meclis grubu, daha önce uygulamada bulunan ve 26 Nisan 2002 tarihine kadar geçerli olan Atom Enerji Yasası'na (*Atomgesetz*) esas itibarıyla karşılık gelen ve bunun dışında gerekli olan tüm diğer yasal, teknik ve diğer hususları düzenleyen bir yasayı vakit kaybetmeden Federal Meclis'e sunmaya davet edilmiştir. Bu davet, Avrupa güvenlik standartlarına uygun olarak nükleer santrallerin işletilmeye devam edilmesini ve yeni nükleer enerji santrallerinin inşa edilmesini ve süresiz olarak işletilmesini içermektedir.

Bahsi geçen açıklamada, güneş, rüzgâr ve doğal gazla tek yanlı odaklanan Almanya'nın bir enerji krizine süreklendiğinin ve yükselen enerji fiyatlarının ve azalan arz güvenliğinin rekabet gücünü ve refahını tehlikeye attığının vurgulanması dikkat çekmiştir (FDP, 2024).

FDP'nin açıklamasına karşın, koalisyon ortakları arasında varılan nihai mutabakat çerçevesinde, araştırma-eğitim amaçlı olanlar haricinde, işletmede bulunan tüm nükleer santraller kapatılmıştır. 2011 yılında Japonya'da yaşanan Fukushima nükleer felaketi sonrası, yıllarca süren tereddütlerin ardından, 2023 yılı itibarıyla nükleer enerjiden kesin olarak vazgeçilmiştir. Ayrıca, Rusya-Ukrayna savaşı sebebiyle yaşanan enerji güvenliği sıkıntıları neticesinde, 2022 yılında enerji alanındaki hedefler revize edilmiştir. Buna göre, Almanya, 2030 yılında kömürü tamamen sonlandırmayı (coal phase out) ve elektrikte yüzde 80 oranında yenilenebilir enerjiye geçmeyi planlamaktadır. Bu planlama doğrultusunda Rusya yerine alternatif tedarikçiler bulmak ve enerji güvenliğini sağlamak Federal Hükümet'in öncelikleri arasında yer almaktadır.

ENERJİ TEDARİKİNİN ÇEŞİTLENDİRİLMESİ VE ENERJİ GÜVENLİĞİ

Kuzey Akım boru hattının 26 Eylül 2022 tarihinde saldırıya uğraması ve dört hattın üçünün kullanılamaz hale gelmesi enerji güvenliği meselesini daha fazla gündeme taşımıştır. Savaş öncesi dönemde ithal ettiği doğal gazın yaklaşık yarısını, petrolün ise üçte birinden fazlasını Rusya'dan alan Almanya'nın yeni koşullar altında enerji tedarikini çeşitlendirmesi ve denizlerdeki enerji nakil hatlarının güvenliğini sağlamayı teminen donanmasını takviye etmesi gerektiği ve komşu ülkelerle/bölge ülkeleriyle daha fazla askeri/güvenlik iş birliğine gidilmesinin lazım geldiği görüşü siyasette ve kamuoyunda geniş şekilde kabul görmüştür. Bu tabloda, koalisyon hükümeti ABD, Norveç, Azerbaycan ve Katar gibi ülkelerle temas ederek özellikle sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) ithaline yönelik alternatiflerini zenginleştirmeye çalışmıştır. Hükümetin bu çabalarında NATO'daki müttefikleri ABD ve Norveç'in öne çıktığı görülmüştür.

Bu çerçevede, Federal Ekonomi ve İklim Koruma Bakanlığı tarafından 27 Mayıs 2022 tarihinde yapılan açıklamada, G7 iklim, enerji ve çevre bakanlarının katılımıyla Berlin'de düzenlenen toplantı marjında, Almanya ve ABD'nin iklim ve enerji ortaklığı imzaladığı; buna göre, iki ülke arasında iklim ve enerji alanlarındaki mevcut iş birliğinin güçlendirilmesinin hedeflendiği; offshore rüzgarı, hidrojen, sıfır emisyonlu taşımacılık ve üçüncü ülkelerle iş birliği olmak üzere dört çalışma grubunun kurulduğu ve yılda bir veya iki kez bakanlar düzeyinde toplantılar gerçekleştirileceği kaydedilmiştir (Federal Ekonomi ve İklim Koruma Bakanlığı, 2022). Ayrıca, iki ülke yetkilileri arasında bilahare yapılan görüşmeler neticesinde, Almanya, ABD'den ilk LNG ithalini 2023 yılı Ocak ayında yapmıştır. Resmi rakamlara göre, 2023 yılında ABD, Almanya'nın LNG ithalinin yüzde 80'inden fazlasını karşılamıştır (ABD Enerji Bilgi İdaresi, 2024).

Diğer taraftan, Norveç de Almanya'nın güvenlik ve enerji alanlarında yakın iş birliğinde bulunduğu ülkeler arasında yer almıştır. Rusya-Ukrayna savaşının ilk yılında, Norveç'in partner ülke sıfatıyla Başbakan Jonas Gahr Støre düzeyinde katıldığı, 30 Kasım-1 Aralık 2022 tarihlerinde düzenlenen 22. Berlin Güvenlik Konferansı'nın ilk gününde hitap eden Şansölye Scholz, enerji tedarikini çeşitlendirmeye çalıştıklarını, bu alanda Norveç'in iyi bir model sunduğunu ve iyi bir ortak olduğunu, nitekim Norveç'in Almanya'nın en önemli enerji tedarikçisi konumunda bulunduğunu, Almanya'nın doğal gaz ithalatının yüzde 40'ından fazlasını karşıladığını ve savaşla birlikte Rusya'nın enerjideki payı azalırken, Norveç'in arttığını belirtmiştir. Şansölye Scholz, Rusya'nın enerji tedarikini önce kestiğinde, sonra tamamen sona erdirdiğinde, Norveç'in Almanya'ya olan tedarikini neredeyse yüzde 10 oranında artırdığını ve bunu asla unutmayacaklarını vurgulamıştır. Konuşmasının ardından konferans katılımcıları tarafından yöneltilen sorulara cevaben, Scholz, Rusya'nın enerjiyi bir silah olarak kullandığının altını çizmiş, Almanya ve Norveç gemilerinin Baltık bölgesinde iş birliği sergilediğini, buradaki boru hatlarını ve kritik altyapıyı koruduğunu ve meseleyi dönemin NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg'le de ele aldıklarını ifade etmiştir (Federal Hükümet, 2022). Bu doğrultuda, Almanya, Kuzey Akım boru hattına yapılan saldırıyı Norveç'le birlikte NATO'nun gündemine taşımıştır.

Savaşın başlamasını müteakip, Almanya'nın, dünya pazarlarında önemli bir enerji tedarikçisi olan Azerbaycan ile ticari ve ekonomik temasları ikili ve AB düzeyinde yoğunlaşmıştır. 2022 yılının ilk altı ayında Azerbaycan'dan ithal edilen ham petrolün değeri 2021 yılının aynı dönemine kıyasla yüzde 342 artarak 209 milyon ABD Doları'ndan 922 milyon Dolar'a yükselmiştir. Günümüzde Azerbaycan, Almanya'nın ham petrol ithal ettiği dokuzuncu en büyük tedarikçi ülke konumuna erişmiştir (BNE Intellinews, 2024). Berlin'de Nisan 2024'te düzenlenen Petersberg İklim Diyaloğu toplantısı vesilesiyle Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'le bir araya gelen Şansölye Scholz, yapılan ortak basın toplantısında, Azerbaycan'ın Avrupa'nın enerji güvenliğinde önemli bir rol oynadığını ve önemli bir partner olduğunu kaydetmiştir. Cumhurbaşkanı Aliyev de ülkesi tarafından 2021 yılında AB ülkelerine 8 milyar m³ doğal gaz tedarik edilirken, ortak açıklamanın yapıldığı dönemde bu miktarın 12 milyar m³'e ulaştığını belirtmiştir (Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı, 2024). Zabanova'ya göre, endişe verici insan hakları siciliyle Azerbaycan, AB için siyasi açıdan tartışmalı bir ortak olmakla birlikte, son iki yılda AB ile enerji bağlarını güçlendirerek Birliğin Rus gazına olan bağımlılığını azaltmıştır (Zabanova, 2024).

Almanya'nın enerji açığını gidermek amacıyla, iş birliğinde bulunduğu bir diğer ülke ise Katar olmuştur. Almanya'yla ticari ilişkileri bulunan ABD merkezli ConocoPhillips ile Katarlı QatarEnergy arasında Kasım 2022'de imzalanan ve en az 15 yıl geçerli olması öngörülen iki anlaşma çerçevesinde, Almanya'nın 2026'dan itibaren Katar'dan yıllık 2 milyon ton LNG ithal etmesi planlanmaktadır. Sevkiyat için 2026 yılının geç bir tarih olduğunu ileri süren enerji uzmanları bulunmakla birlikte, Şansölye Yardımcısı ve Federal Bakan Habeck, söz konusu anlaşmayı "harika" olarak nitelemiştir (Reuters, 2022).

Tobias Borck ise, Körfez ülkelerinin yöneticilerinin mutlak hükümdar olduklarını, demokrat olmadıklarını ve bunu değiştirmeye niyetlerinin bulunmadığını; Alman hükümetinin değerlere dayalı dış politika idealini Körfez monarşileriyle uzlaştırmamanın incelikli ve pragmatik bir yaklaşım gerektirdiğini ve kısa ve orta vadede Almanya ve Avrupa'nın Rusya'ya olan enerji bağımlılığını azaltmak için Körfez ülkelerinin petrol ve doğal gazına ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir (Borck, 2022: 12). Borck'un argümanları esasen Almanya'nın alternatif enerji kaynaklarına olan ihtiyacı dikkate alındığında, ulusal çıkarları gereği, daha önce Körfez ülkelerine demokrasi ve insan hakları gibi konularda yöneltilen eleştirilerin tonunun düşürülebileceğini de ortaya koymaktadır.

Bu çerçevede, Almanya'nın anılan ülkelerle artan enerji iş birliği ve ticareti Alman bireysel tüketicilerinin ve endüstrisinin ihtiyaçlarını karşılamak bakımından önem arz etmektedir. Savaş süresince mevcut enerji tedarikini olabildiğince çeşitlendirmeye çalışan Almanya, Rus doğal gazını ikame ederek bu ülkeye olan bağımlılığını kayda değer ölçüde azaltmıştır. Federal İstatistik Ofisi (Destatis) ve Alman Statista araştırma şirketi tarafından paylaşılan rakamlar bu durumu teyit eder niteliktedir:

Rusya'dan ithal edilen enerji türü	Ocak 2022 (Savaş öncesi)	Ocak 2023 (Savaştan yaklaşık bir yıl sonra)	Rusya yerine, en çok enerji ithalatı yapılan ülkeler
Ham petrol	2,8 milyon Ton	3.500 Ton	Norveç, Birleşik Krallık, Kazakistan
Doğal gaz	4,7 milyar m ³	0	Norveç, Hollanda, Belçika

Kaynak: Destatis, 2023; Statista, 2024.

Söz konusu rakamlar bağlamında, dönemin Federal Maliye Bakanı Christian Lindner (FDP), 2023 yılının başında yaptığı açıklamada, Almanya'nın artık Rus doğal gazına bağımlı olmadığını kaydetmiştir (BBC, 2023). Nitekim enerji ithalinde NATO müttefiki Norveç, Birleşik Krallık, Hollanda ve Belçika'nın ağırlık kazandığı, keza NATO müttefiki ABD'yle enerji ticaretinin geliştiği görülmüştür. Azerbaycan ve Azerbaycan üzerinden Kazak petrolünün Avrupa'ya taşınması (Zabanova, 2024) ile Katar gibi Körfez ülkeleri de enerji gündeminin üst sıralarında yer almıştır. Bunda, Almanya'nın enerji alanındaki ulusal çıkar tanımında daha önce Rusya'ya atfedilen rolün radikal şekilde değişmesi belirleyici olmuştur.

Öte yandan, Şansölye Scholz'un Bakan Lindner'i 6 Kasım 2024 tarihinde görevden alması sonrasında, muhalefetle varılan mutabakat neticesinde ülkede genel seçimlerin 23 Şubat 2025 tarihinde düzenlenmesi öngörülmektedir. Seçimlere giden süreçte hükümetin enerji politikasında bir değişiklik olması beklenmemektedir.

SONUÇ

Rusya-Ukrayna savaşının başlamasından bu yana geçen sürede, Almanya'nın güvenlik ve enerji alanındaki konuları, ulusal çıkarları doğrultusunda, yüksek politika meseleleri olarak ele aldığı görülmektedir. Farklı siyasi eğilimlere sahip partilerden oluşan Federal Hükümet, yüksek politika konularında partilerüstü bir anlayış kabul etmiştir. Schröder'in Şansölyelik dönemi başta olmak üzere, iktidarda bulunduğu dönemlerde Rusya'yla yakın ilişkiler geliştirilmesine önem atfeden SPD ile çevre konularına duyarlı Yeşiller Partisi'nin enerji politikalarında idealist bir yaklaşım benimsemesi beklenirken, Federal Hükümet'in savaşın doğurduğu şartlar sonucunda klasik realist yaklaşıma uygun politikalar uyguladığı gözlemlenmiştir.

Bu doğrultuda, Federal Hükümet, Şansölye Merkel döneminde takip edilen ticaret yoluyla değişim politikasını savaşla birlikte terk etmiş, Rusya'dan yüksek miktarda ithal edilen doğal gaz ve petrol yerine alternatif enerji tedarikçilerine yönelmiş ve enerji güvenliğine daha fazla önem atfetmiştir. Bu süreçte, klasik realizme göre, uluslararası politikanın temel aktörleri olan devletler arasındaki ilişkilerin ve müzakere süreçlerinin enerji alanında varılan anlaşmalarda belirleyici olduğu sonucuna varılmıştır. Alman devleti bu alandaki ulusal çıkarlarının korunmasına ve maksimizasyonuna çaba göstererek Batılı müttefikleriyle enerji iş birliğine öncelik vermiştir.

Federal Hükümet, ulusal çıkarların tatbik edilmesinde, benzer değerleri paylaştığını düşündüğü Batı dünyasıyla birlikte hareket etmiştir. Hükümet, gerek Rusya'nın askeri ilerleyişi karşısında Ukrayna'ya sağlanan destekte gerek Rusya'ya karşı uygulanan yaptırımlarda Batı'yla dayanışma ve eşgüdüm içinde olmuştur. Böylelikle, Almanya Rusya'ya karşı sahada askeri anlamda bir nevi güç dengesi oluşturan NATO'nun sağladığı güvenlik şemsiyesi altında yerini almıştır. Benzer şekilde, savaş döneminde, ihracata dayalı ekonomisi için kritik önemi haiz Rusya'dan sağlanan nispeten ucuz enerjinin başka kaynaklardan temin edilmesinde de Batılı ülkeler öne çıkmıştır.

Sonuç olarak, klasik realizm tarafından sunulan temel argümanların, Rusya-Ukrayna savaşının başlaması sonrasında, Almanya'nın enerji politikasının analizinde ve anlaşılmasında önemli bir teorik çerçeve sunduğu değerlendirilmektedir. Buna göre, Almanya savaşla birlikte askeri alanda Rusya ve Ukrayna arasında, daha geniş bir bakış açısıyla yaklaşıldığında ise, Rusya ve Batı arasında yaşanan güç mücadelesinin gölgesinde enerji alanındaki önceliklerini gözden geçirmek durumunda kalmış, yeni uluslararası konjonktürde tanımlanan ulusal çıkarları doğrultusunda hareket etmiş ve sahip olduğu güç unsurları uluslararası konumunun şekillenmesinde belirleyici olmuştur.

KAYNAKÇA

- ABD Enerji Bilgi İdaresi (2024). *The United States remained the largest liquefied national gas supplier to Europe in 2023*, 22.10.2024 tarihinde [https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=61483#:~:text=The%20United%20States%20supplied%20more%20than%2080%25%20of%20Germany's%20LNG%20imports.&text=Natural%20gas%20prices%20at%20the,thermal%20units%20\(MMBtu\)%20annually..](https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=61483#:~:text=The%20United%20States%20supplied%20more%20than%2080%25%20of%20Germany's%20LNG%20imports.&text=Natural%20gas%20prices%20at%20the,thermal%20units%20(MMBtu)%20annually..) internet adresinden erişildi.
- Arı, T. (2021). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Bursa: Aktüel.
- Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı (2024). *Joint press statements of Azerbaijani President and Chancellor of Germany*, 24.10.2024 tarihinde <https://president.az/en/articles/view/65702> internet adresinden erişildi.
- BBC (2023). *Germany says it is no longer reliant on Russian energy*, 28.10.2024 tarihinde <https://www.bbc.com/news/business-64312400> internet adresinden erişildi.
- Beyaz Saray (2022). *Remarks by President Biden and Chancellor Scholz of the Federal Republic of Germany at Press Conference*, 06.10.2024 tarihinde <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/02/07/remarks-by-president-biden-and-chancellor-scholz-of-the-federal-republic-of-germany-at-press-conference/> internet adresinden erişildi.
- BNE Intellinews (2024). *German companies are entering a new game on the Azerbaijani field*, 24.10.2024 tarihinde <https://www.intellinews.com/german-companies-are-entering-a-new-game-on-the-azerbaijani-field-318057/> internet adresinden erişildi.
- Borck, T. (Ağustos 2022). *Into the Gulf: The Strategic Implications of Germany's New Energy Relationship with the Gulf Monarchies*, Friedrich Ebert Stiftung, ss.1-18.
- Destatis (2023). *Crude oil imports from Russia down to 3,500 tonnes in January 2023*, 31.10.2024 tarihinde https://www.destatis.de/EN/Press/2023/03/PE23_098_51.html internet adresi üzerinden erişildi.
- Deutschland.de (2021). *Refah ve İklimin Korunması*, 06.10.2024 tarihinde <https://www.deutschland.de/tr/topic/politika/yeni-federal-hukumet-ekonomi-ve-iklim-degisikligi> internet adresinden erişildi.
- Dunne, T., Schmidt, B. C. (2014), *Realizm*, Editörler: John BAYLIS, Steve SMITH ve Patricia OWENS, İstanbul: Küre Yayınları, ss. 179-198.
- Ermağan, İ. (2024). *Çeşitli Konular Üzerinden Yakın Dönemde Almanya*, Ankara: Nobel.
- Federal Ekonomi ve İklim Koruma Bakanlığı (2022). *Further information on the U.S.-Germany Climate and Energy Partnership*, 22.10.2024 tarihinde <https://www.bmwk.de/Redaktion/EN/Downloads/F/further-information-on-the-us->

[germany-climate-and-energy-partnership.pdf?_blob=publicationFile&v=3](#) internet adresi üzerinden erişildi.

Federal Hükümet (2022). *Rede von Bundeskanzler Olaf Scholz*, 28.10.2024 tarihinde <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/newsletter-und-abos/bulletin/rede-von-bundeskanzler-olaf-scholz-2149916> internet adresinden erişildi.

FDP, *Energiesicherheit durch Nutzung der Kernenergie - die Schicksalsfrage für den Erhalt der Wettbewerbsfähigkeit und des Wohlstands der Bundesrepublik Deutschland*, 10.10.2024 tarihinde <https://www.fdp.de/74-bpt/antrag/energiesicherheit-durch-nutzung-der-kernenergie-die-schicksalsfrage-fuer-den-erhalt> internet adresinden erişildi.

Fukuyama, F. (2006). *The End of History and the Last Man*, New York: Free Press.

Gross, S.G. (2023). *Energy and Power: Germany in the Age of Oil, Atoms, and Climate Change*, New York: Oxford University Press.

Kampfner, J. (2020). *Why the Germans Do It Better: Notes from a Grown-up Country*, London: Atlantic Books.

Karabulut, B. (2022). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Ankara: Barış Kitap.

Keyik, M., Erol, M. S. (Mayıs 2019). *Realizme Göre Güç ve Güç Dengesi Kavramları*, Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, ss. 12-49.

Morgenthau, H.J. revised by Kenneth W. Thompson (1985). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Sixth Edition, New York: Alfred A. Knopf.

Münkler, H. (2015). *Macht in der Mitte: Die neuen Aufgaben Deutschlands in Europa*, Hamburg: Körber-Stiftung.

Örmeci, O. (2014). *Uluslararası İlişkilerde İki Temel Yaklaşım: Realizm vs. İdealizm*, Uluslararası Politika Akademisi, 06.10.2024 tarihinde <https://politikaakademisi.org/2014/05/22/uluslararasi-iliskilerde-iki-temel-yaklasim-realizm-vs-idealizm/> internet linki üzerinden erişildi.

Özgüven, F. (2023). *Almanya Enerji Krizi Sonrasında İlişkilerin Seyri*, Editör: Mustafa Nail ALKAN, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 221-250.

Reuters (2022). *Germany to get new Qatari LNG flows through QatarEnergy, ConocoPhillips deal*, 24.10.2024 tarihinde <https://www.reuters.com/business/energy/qatarenergy-conocophillips-sign-lng-supply-deal-germany-2022-11-29/> internet adresinden erişildi.

Statista (2024). *Import volume of natural gas from Russia in Germany from June 2021 to February 2024*, 31.10.2024 tarihinde <https://www.statista.com/statistics/1332783/german-gas-imports-from-russia/> internet adresinden erişildi.

Statista (2024). *Share of natural gas import in Germany in 2023, by country*, 31.10.2024 tarihinde <https://www.statista.com/statistics/1331539/natural-gas-import-share-by-country-germany/> internet adresinden erişildi.

- Sullivan, A. (2022). *Russian gas in Germany: A 50-year relationship*, Deutsche Welle, 08.10.2024 tarihinde <https://www.dw.com/en/russian-gas-in-germany-a-complicated-50year-relationship/a-61057166> internet adresinden erişildi.
- Zabanova, Y. (2014). *The EU and Azerbaijan as Energy Partners: Short-Term Benefits, Uncertain Future*, Heinrich Böll Stiftung, 06.10.2024 tarihinde <https://www.boell.de/en/2024/11/05/eu-and-azerbaijan-energy-partners-short-term-benefits-uncertain-future> internet adresinden erişildi.